

BİBLİYOGRAFYA

Prof. Dr. Mehmet OLUÇ : İŞLETME ORGANİZASYONU ve YÖNETİMİ. Birinci cilt, 570 sahife (gözden geçirilmiş ikinci baskı) Sermet Matbaası, İstanbul 1963.

Türkiye'de işletme ilmi, rahmetli hocalarımız A. İsaac ve A. Ali Özeke'nin birçok hallerde beraberce gösterdikleri gayretle ve kitaplıklarımıza ikamesi çok güç eserler kazandırarak yaymağa çalıştıkları bir ilim dalı haline geleli bir çeyrek asırı geçtiği halde henüz memleketin ihtiyaçlarını karşılayacak bir kemale ermediğini kabul etmek gerekir. Nitekim memleketimizin iktisadî bünyesinde son yıllarda meydana gelen değişme işletme ilminin ön plânda yayılmasını gerektiren bir değişme şeklini almıştır. O kadar ki, bu değişimin iktisadî gelişme olarak kıymetinin ancak bu ilmin bugün olduğundan daha yüksek bir oranda yayılması ile artabileceğini açıkça gösteren olaylar gün geçtikçe çoğalmakta, bu ilmin kapılarını zorlamaktadır.

İşletme bu ortamda Prof. Mehmet Oluç'un adı geçen eseri, bir taraftan iktisadî hayatımızın ihtiyaçlarına cevap vermek ve bir taraftan da işletmecilik eğitiminde ana eser olmak vasfı ile büyük bir boşluğu doldurmaktadır. Keza, aynı eser, bu ilim ile uğraşanları ve hattâ tatbikatçıları aynı sahada mevcut boşlukları doldurmağa davet eden kuvvetiyle de gerek ilim hayatımıza ve gerek işletmecilik âlemimize munzam diyebileceğimiz faydalar sağlamaktadır.

Yazar, ikinci baskının önsözünde belirttiği gibi, dil konusunda her ilim kolunda olduğu gibi işletme ilminde de duru Türkçe'nin kullanılması tezini savunmaktadır. Bu bakımdan da kendisinin muvaffak olduğunu ve eserin Türkçe bakımından ayrı bir kıymet sayılmak gerektiğini itiraf etmek zorundayız.

Eser, geniş hacmi ve aynı ilim konusuna girmekle beraber değişik konularda ve ağırlıktaki bölümleriyle çok uzun ve gayretli bir çalışma mahsulü olduğunu belli etmektedir. Yazar bütün boşlukları doldurmak ve memleketin, iş hayatının ve öncelikle de öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamak kaygusu içinde Batı'da yayınlanan işletme kitaplarından farklı olarak konular ve ağırlıkları arasında rasyonel esaslara uygun bir seçim yapmaktan çekinmiştir. Bu biraz da memleketimizde bir konuda yalnız kalan ilim adamının kaderidir. Her ne kadar memleketimizde işletme iktisadî ilmi birçok yeni müesseselere kavuşmuşsa da yayın bakımından henüz ilmin gerektirdiğine ulaşamadığı için, bu konuda eser yayınlıyan ilim adamlarımızın boşlukları doldurmak kaygusundan ve bu sebeple de çok şeyi bir arada yaymak gibi zorlu çalışmadan kurtulamamaktadırlar. Bununla beraber Prof. Oluç'un bu eseri bazı bahisleriyle tatmin edici bir ilmi enfastrüktür içinde çalışan Batılı yazarların eserle-

rinden hiç de aşağı bir seviyede değildir. Ayrıca eserde memleketimiz şartlarının gözetilmiş olması yazarın *ilme katma* gücünün yüksek seviyesini de göstermektedir.

Eser üç kesimden ibaret bulunmaktadır. Birinci kesim giriş mahiyetinde olmakla beraber Pazar şartları, Maliyet Giderleri ve Kuruluş Yeri ve Konuluk Yeri gibi işletmelerin ana meselelerinin geniş surette ve iktisat ilminin ışığı altında analizini ihtiva eden ayrımları kapsamaktadır. Yazar Batı örneği bir işletme tretesinde pek az yer verilen bu konuları büyük bir ciddiyetle ele alarak aynı konuları iktisat ilmi içinde takip etmeyenlere işletme realitelerine daha uygun bir açıklama ve inceleme tarzı ile faydalı olmağa çalışmaktadır. Ayrıca, memleketimiz de adı sık sık duyulmağa başlayan fakat bilhassa iş adamlarımızın kavramakta güçlük çektikleri, produktivite, rantabilite ve kârlılık konularını herkesin kavrayabileceği bir açıklıkla izah etmektedir. Keza maliyet konusunda iş hayatımızda beliren tereddüt ve şüphelerin, adı geçen ayrımların tetkiki ile, yani kitabın bu konudaki açıklamalarından faydalananlar bakımından, izale edilebileceği muhakkaktır. Gene bu kesimde yer alan işletme iriliği yani işletmelerin cesamet konusu gibi matematik inceleme metodu ile ve ancak girift bir tarzda izahı mümkün bir konuyu herkesin anlayabileceği bir mantık ve muhakeme tarzı ile ele almış bulunan yazar hepimizin kaygusu olan kolay anlaşılmamak düşüncesini bertaraf etmiş sayılabilir.

İkinci kesim işletmenin hukukî ve iç organizasyonuna ayrılmıştır. İşletmenin hukukî organizasyonu ile ilgili ayrımlar «Ticaret Hukuku» mevzuuna girmekle beraber, yazarın sebebini izah edemediğimiz bir ısrarı neticesi bir hukuk eserinde ancak raslanabilecek teferruatı ihtiva ettiği için, eserin tüm havasına uygun gelmemektedir. Ancak, adı geçen eserin Fakülte veya Yüksek Okul birinci sınıflarına ders kitabı vazifesi görmesi endişesiyle hareket eden yazarın bu ayrımlarda gerekli teferruata girmesini makul karşılamak zorundayız. Fakat bu ayrımlar yerine memleketimizde tatbik sahası bulunan çeşitli işletmelerin ve bu arada sermaye şirketlerinin kanaatimizce hukukî olanlardan daha çok tatbikî ehemmiyeti olan iktisadî ve işletmecilik konularının ve meselelerinin ele alınmış olması kanaatimizce eserin tüm havasına daha uygun olurdu. Ancak yazarın adı geçen konu ve meselelerin ehemmiyetini gözeterek bu işi başka bir eserine veya başka yazar ve bilim adamlarına bırakmayı düşünmüş bulunması kuvvetle muhtemel olduğundan, adı geçen boşluğun eserin tüm değerini zedelediğini kabul etmek gerekmektedir.

Aynı kesimde ele alınan işletmenin iç organizasyonu ile ilgili ayrımlara gelince, itiraf etmek lâzımdır ki, memleketimizde ilk defa olarak işletme iktisadî ilminin ana dalını teşkil eden organizasyon ve yönetme konu ve meseleleri büyük bir ciddiyetle ve ihtiyacın mevdana getirdiği talebin üstünde bir malzeme ile bu eserde yer almıştır. Yazar bu konudaki eksikliklerin ikinci ciltte ele alınacağını söylediği için, memleketimizde diğer istihsal faktörleri kadar ve hattâ onlardan daha önemli olan ve iktisadî gelişmemizin hızını

artırmada büyük rol oynayacak olan işletme organizasyonu ve yönetimi ile meşgul olanların, ve bu arada bizzat yöneticilerin ikinci cildin neşriyle kendilerine iyi bir rehber bulacaklarını itiraf edebiliriz. Ancak, gerek işletme hayatı ve buna muvazi olarak işletme ilmi organizasyon ve yönetme fonksiyonları ile konularını güdülen gayelerin tahakkukunu temin maksadiyle gün geçtikçe geliştirmek gerektiği için, memleketimizde de bu dinamizmi kurabilme, ilmi işletme anlayışını yerleştirmek ve geliştirmekte işletme idarecileriyle ilim adamlarının bugün olduğundan daha ileri bir seviyede müşterek çalışmaya koyulmaları gerekmektedir. Prof. Mehmet Oluç bu gerçeği ilk defa ortaya koyanlardan biri olduğu gibi, yürütme işini de başarı ile ifa etmektedir. Bu itibarla bu kesimde yazılanların adamı olmak bakımından övgüye değer bir kişidir, yazar.

Üçüncü kesim olan Finanslama Politikası ve Meseleleri ihtiva ettiği konularla emleketimizde işletmeciliğin en zayıf olduğu bir noktayı bu zafiyeti bir anda giderecek kadar üstün bir niteliğe sahiptir. Özellikle Amerika B.D. de ve bazı Avrupa memleketlerinde ayrı trelater halinde okuyucuya sunulan finanslama politika ve meseleleri eksiksiz olarak ve hattâ memleketimiz şartlarına cevap verecek şekilde 220 sayfa içinde anlatılmaktadır. Yazar gerektiği halde mikroanaliz yanında makro analize de girişmiş ve böylece memleketimizin tüm olarak özel finanslama şartlarını da incelemek fırsatını bulmuştur.

Finanslama kesimi, finanslamanın işletmenin müstahsil faaliyetleri içindeki ehemmiyetini ve finanslama ile ilgili fonksiyonları belirten ayırımlarından sonra finanslama yönünden işletme varlıklarının değerinin ve niteliklerinin araştırılması ve hesaplanması gibi memleketimizin yabancı bulunduğu konuları ihtiva etmektedir. Yazar bu arada meselelerinin özüne inmek ve okuyucuyu satıhda kalmış ve alışılmış hükümlerden kurtarmak maksadiyle bilânço ve kâr zarar hesaplarının finanslama mevzuuna giren hususlarıyla ilgili bir incelemesini yapmaktadır. Ancak, ileri bir muhasebe nosyonuna sahip olmıyanların konuyu yazarın göstermek istediği gibi kavramalarına imkân olmadığını da itiraf etmek zorundayız. Bu itibarla adı geçen ayırımların fakülte birinci sınıf öğrencilerinden ziyade iş adamlarımız ve bu arada muhasebeciler ve malî tahlilciler bakımından önemi olduğunu söylemek zorundayız.

Aynı kesimdeki değerlendirme meseleleri ve teşebbüsün kapitalizasyonu ile ilgili ve bilhassa kapitalizasyon oranının gelirlenmesi, peştemallık değeri başlıklı ayırımlar, girift meselelerin büyük bir açıklıkla ele alınmasına her bakımdan örnek teşkil ettiği gibi, iktisat ve işletme literatürümüzdeki büyük bir boşluğu doldurmaktadır.

Keza aynı kesimde yer alan sermaye kaynakları ayırımı, memleketimizdeki şartların ve müesseselerin incelenmesinde olduğu kadar, şimdiye kadar memleketimizde tarifi ve açıklanması yapılmamış birçok teknik ve iktisadî mefhumları yeterli bir şekilde ortaya koymaktadır. Aynı hususları Türkiye'de Banka Kredileri ayırımı için de tekrarlıyabiliriz. Yalnız yatırım bankaları hakkında geniş

vukufu olan yazarın birkaç satırla da olsa bu bankaların memleketimizin yatırım kredisi ihtiyaçlarını karşılama gücünü incelemesi ve sermaye piyasasının kuruluş ve yürütülmesinde oynayacakları rolden bahsetmesi mümkündür. Banka kredilerine ayrılan elliye yakın sayfa içinde memleketimizin özelliklerini belirten birkaç satırın bulunmasını çok isterdik.

Hisse senedi ve tahvil çıkarma yoluyla finanslama ayrımları bilhassa kanuni formalitelerin ele alınması ve aşağı yukarı bütün memleketlerde şimdiye kadar kullanılmış olan şekillerinin ortaya konmasıyla eserin bütünlüğünü ve mükemmeliyetini temin etmektedir, denebilir. Sayın Profesörümüz Ticaret Kanunumuzun girift bir hale sokmaktan öteye gidemediği hisse senedi ve tahvil ihracı suretiyle finanslama konusunu bu konu ile alâkadar olanlara iyi ve yanılmaz bir rehber olabilecek şekilde incelemiş bulunmaktadır. Yalnız şirket yöneticilerin bu iki büyük finanslama vasıtalarının gerek ikisi arasında ve gerek muhtelif çeşitleri arasında tercihlerini yaparken neleri gözönünde bulundurmaları gerektiği ve bu seçimlere tesir eden şartları belki de ikinci cilde bıraktığı için, ele almamıştır. Keza bütün finanslama vasıtalarında finanslama maliyetine tesir eden faktörlerin ve bu arada vergi tesirinin ele alınmasını ikinci ciltten bekliyeceğimizi belirtmek isteriz.

Netice itibariyle sayın yazarın adı geçen eseri çok tarafları gayelere yeteri kadar hizmet eden ve bu arada bazı kısımlarıyla bir ders kitabı olmasına rağmen Türk işletme ilmine çok şey katan bir eser olarak anılmaya lâyıktır. Biz okuyucu olarak bu eserden çok şey öğrendiğimiz gibi bir meslektaş olarak da aynı yolda yürümek metanet ve cesaretimizi arttıran bir eser karşısında bulunduğumuzu itiraf ederiz.

Haydar Kazgan

Prof. Dr. Zeyyat HATİPOĞLU : İŞLETME FİNANSMANI. Cilt I, Prensipler, Anıl Yayınevi, İstanbul 1963, sahife 175.

Prof. Zeyyat Hatipoğlu «İşletme Finansmanı» adlı eseriyle yeni bir görüşle hazırlanmış ve memleketimizde hemen ilk finansman kitabı sayılacak bir eseri işletme literatürümüze kazandırmış oluyor. Eser, her ne kadar yazarın büyük bir tevazu göstererek «prensipler» i ihtiva etmekle yetineceğini söylemekte ise de, işletme finansmanının aşağı yukarı bütün meselelerine temas etmekte ve en girift meseleleri açık bir ifade önümüze sermektedir. Ayrıca eser aşağıda göreceğimiz gibi bazı bahisleriyle gerek yeni bir yatırım yapıncaklara ve gerek işletmelerini büyütme niyetinde olanlara da tatminkâr bir rehber vazifesi görmektedir.

Eser «Finansman Bilgisine Giriş» adlı bir fasıl ile başlamaktadır. Finansmanla ilgili bazı mefhumları açık bir şekilde izah ettikten sonra yazar bu fasılda bilhassa nakit akışı ve nakit ihtiyacının plânlanması konusunda memleketimizde iş hayatının en önemli bir

meselesini halline çalışmakta ve yöneticilere rehber olacak açıklamada bulunmaktadır.

Bu faslı takip eden sermaye yatırımlarının plânlanması ve kuruluş finansmanı adlı fasıl ise, kanaatimizce eserin en faydalı ve memleketimiz bakımından yepyeni diyebileceğimiz kısmını teşkil etmektedir. Sermaye yatırımlarının neden ve ne şekilde plânlanmak gerektiğine temas eden yazar, bu konu ile ilgili bütün teknik teferuatı açık ve kısa bir şekilde izaha çalışmaktadır. Bu fasılda yer alan sermaye yatırımlarının kıymetinin ölçülmesi, net kâr ile yatırım maliyetinin mukayesesi, sermaye yatırımı bütçelerinde karşılaşılabilecek bazı hatalar ile ilgili paragraflar, bilhassa tatbiki kıymeti olan misalleri de havi bulunduğundan, yazarın bir gayesi olan yöneticilere rehberlik görevini tam olarak başaracak bir kıymet arz etmektedir. Ancak bu fasılın en son paragrafını teşkil eden «Risk unsurunun hesabına katılması» bahsinde yazarın risk hakkında açıklayıcı bir giriş yapmadan mevzuu girmesini doğru bulmadık. Çeşitli eserlerinde bu konuda belki de memleketimizde yapılmış en iyi izah şeklini ortaya koyan yazarın bu eserde de aynı izahatı yapması beklendirildi. Meselâ, eserin başında kâr mefhumu izah edilirken böyle bir fırsat vardı. Mamafih adı geçen paragrafı iyice tetkik etmek fırsatını bulanlar dilediğimiz bu izahata lüzum olmadan da hiç olmazsa paragrafta izah edilmek istenen konuyu belliyebilirler.

III. Faslı teşkil eden muhtelif aktif kalemlere tahsis edilecek sermaye miktarının tesbiti kitabın şimdiye kadar türkçe olarak hiçbir yerde neşredilmemiş bir mevzuu temas eden kısmını teşkil etmektedir. Yazar bilhassa alacaklar mevzuunu tâyin eden amiller ve sabit kıymete yapılan yatırımlar adlı paragraflarda iyi bir rehber olmak vasfını gösteren açıklamalar yapmaktadır. Bilhassa kredili satış politikasının esasları ve yürütülmesi hakkında derin bilgi vermiştir. Ancak nakde yapılan yatırımlar bahsinde sermaye yatırımları ile ilgili bahisde konu edilen nakit bulundurmanın maliyeti hakkında birkaç satırın bulunmaması, her halde yer imkânsızlığından olacak bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

Bu faslı takip eden iki faslı teşkil eden finansman tahlilleri ile ilgili bahisler ise, 16 sayfa gibi dar bir çerçeve içine sığdırılmasına rağmen okuyucuyu bu mevzu bakımından tatmin edecek bir vasıftadır. Ayrıca yapılan tahliller misaller üzerinde olduğu için de, her okuyucunun anlayabileceği bir kıymet arz etmektedir. Finansman tahlillerini takiben ele alınan mustakbel fon ihtiyacının tesbiti mevzuu da tatmin edici olmakla beraber, nakit bütçeleri ile finansman bütçeleri arasında bir ayırımın yapılmamış olması dolayısıyla bütünlüğünden bazı şeyler kaybetmiş, sayılabilir. Mamafih bu hususun ikinci cilde bırakılmış olması ihtimalini düşünerek bu yorumu yapmakta acele etmemiz lâzım geldiğini de düşünmek zorundayız.

Eserin ikinci kısmını teşkil edebilecek olan çeşitli finansman yolları ve bu arada muhtelif işletme şekilleri, krediler ve kredi müesseseleri sermaye piyasaları bahisleri ise normal sayabileceğimiz izahat ve muhtevadan başka, Türkiye'de hemen ilk defa yapılmış yorumları da havidir. Yalnız yazarın riski, kârı ve kontrolü paylaşmak

bakımından çeşitli işletme şekilleri başlığını taşıyan fasılda sadece kanunî hükümler ile iktifa etmesi ve fasılın başlığında görülen mefhumların işletme şekilleri bakımından iktisadî mâna ve neticelerini ele almamış olması da, keza bu hususun ikinci cilde bırakılmış olmasıyla ancak, mazur görülebilir. Buna mukabil bankalar kısmı, memleketimizin özellikleri de ayrı ve hemen eksiksiz bir şekilde belirtilmiştir. Bu mevzuda memleketimizin sayılı otoritelerinden biri olan Zeyyat Hatipoğlu'nun hacmi bu kadar küçük bir eserde dahi bankacılığımız hakkında yeter bilgi vermesi meseleye vukufunu hiçbir tenkide imkân vermeyecek şekilde ispat etmiştir denebilir. Ayrıca gerek krediyi veren müesseselerin ve gerek krediyi kullananların çözmeye mecbur buldukları meseleler de teknik ve iktisadî açıdan büyük bir vukuf ile alınmıştır. Bu itibarla eserin bu kısmının kredi operasyonlarında karşılaşılan çözüme varma konusunda her iki taraf yöneticilerine iyi bir rehber olduğunu kabul etmemiz gerekmektedir.

Son fasılları teşkil eden kıymet takdiri ve sermaye maliyeti fasılları elemanter bilgi vermek gayesini güttüğü için, kitabın zikrettiğimiz kısımlarındaki derinlemesine inşilerden yoksundur. Bununla beraber yazar memleketimizde henüz ne olduğu bilinmeyen kıymet takdiri ve sermaye maliyeti konularını herkesin anlayacağı bir şekilde ortaya koymuş sayılabilir. Fakat bilhassa sermaye maliyeti konusunu ikinci ciltte memleketimiz şartların da gözönünde bulundurmak suretiyle daha etraflı bir şekilde açıklamasını kendisinden bekleriz.

Netice itibariyle Zeyyat Hatipoğlu arkadaşımızın adı geçen eserini memleketimizde bir türlü doldurulamıyan boşlukların âdedini azaltmak ve kısa, küçük bir hacim içinde başka memleketlerde ancak büyük hacimlerde izahı uygun görülen meseleleri günün ihtiyaçlarına kâfi gelecek şekilde ele almak gayesine uygun görebileceğimizi itiraf etmek zorundayız. Eser didaktik gaye ile yazılmış olduğu için, de bir araştırmanın sahip olacağı niteliklere tabiatıyla sahip olmayacaktır. Fakat buna rağmen arkadaşımızın araştırma tarafını da gerektiği yerde ihmal etmemiş olması dolayısıyla eseri üstün bir başarı sayarak ikinci cildi bir an evvel hazırlamasını candan temenni ederiz.

Haydar Kazgan

Muzaffer EGESoy : BİLÂNÇO, DOĞUŞU, YAPISI, ANALİZİ. Ajans Türk Matbaası, Ankara 1962, 222 sahife.

Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kurulu Reisi Muzaffer Ege-soy'un Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi 4. sınıfında okuttuğu aynı isim altındaki derslerin notlarını bir kitap halinde nesretmiş bulunuyor. Kitap 1962 yılının ilk yarısında piyasaya çıkmış olduğu hal-

de ve eser sahibinin kitabını bize iletmede çok çabuk davranmış bulunmasına rağmen, işbu tahlili ancak 1963 senesinin sonunda yapmak fırsatını edebildik. Bu itibarla eser sahibinden özür dilemeyi burada kendime bir vazife biliyorum.

Memleketimizde tatbikatçıların, diğer memleketlerde olduğu gibi, eser ve etüd neşretmekte ve ilim hayatımıza katılmaları çok arzu edilen bir şey olduğu halde, her nedense bu arzumuz henüz gerçekleştirilmiş sayılamaz. Bu bakımdan, sayın Egesoy'un eseri, her ne kadar kendileri ilim çevremize fiilen katılmış bulunuyorsalar da, bir tatbikatçının ilme iştiraki şeklinde kabul edilmek gerektiği için, sırf bu bakımdan övgüye değer.

Eser beş bölümden ibarettir. Her bölümde Bilânço'nun çeşitli yönleri ve meseleleri ele alınmış ve memleketimizde yerleşmiş bulunan muhasebe gelenekleri ile malî ve ticarî mevzuatımız ışığında takdim ve incelenmiştir.

Birinci bölüm bilânçonun tanımı, mahiyeti ve önemi konulu kesimle başlamaktadır. Yazar bu kesimde bilânçoyu tarihî gelişimi itibariyle tanıtmak zahmetine katlanarak okuyucunun konuya yüksek bir fikri seviye ile girebilmesine imkân vermiştir. Bu kesimde bilhassa statik ve dinamik bilânço teorileri üzerindeki yorumları çok ilgi çekici bulduk. Keza bu kesiminde bilânçoların faydaları konusunda memleketimizde muhasebe kavramına yeni birçok şeyler ilâve eden incelemeler mevcuttur. Yalnız kanaatimizce faydaların vazifeler şeklinde ifadesi meselenin ehemmiyetini belirtmek bakımından daha faydalı olurdu sanırız.

İkinci bölüm bilânçoyu çeşitli yönlerden görüş, başlığını taşımakta ve bilânçonun matematik, iktisat, malî mevzuat ve hukuk yönünden görünüşünü bilânço ile muhasebenin bağlantılarını konu etmektedir. Bu kesim esas itibariyle muayyen muhasebe, iktisat hukukî ve malî mevzuat bilgisi olanlara hitabetmektedir. Bilânço ile muhasebe arasındaki bağlar konusunda eser sahibi, bu konudaki bilgi ve tecrübesini yer darlığı sebebiyle tam olarak verememek kaygusuna rağmen, can alıcı noktalara temas etmiştir, denilir. Nitekim, bilânçonun muhasebe hesaplarının bakiyelerini gösteren bir cetvel olmaktan ziyade, muhasebe bilgisi dışında kalan bilgilerle mücehhez bir kafanın adı geçen neticeleri, realiteleri aksettirecek şekilde değerlendirilebileceği kıymetler dengesi olarak kabulünde ısrar ederken, bunu açıkça ispat etmektedir. Memleketimizde bilânço muhasebe ile birlikte yorumlamak ve bu sebeple de bilânço tanzimini kayıt nizamı seviyesinde bir iş addetmek bilhassa tatbikatta çok yaygın bulunduğuna göre, eserin bu yönünü yüksek seviyedeki işletme idarecilerimize tavsiye etmeyi borç biliriz. Bu kesimde yer alan bilânçonun iktisadî ve malî yönü de keza aynı tavsiyenin içine sokulabilir. Ancak malî yöne başlık olarak finansman yönü denmesi daha doğru olurdu. Ayrıca bu paragrafın biraz geniş tutulması ve bu arada kredi talepleri ile bilânçonun bu yönünün ilgisinin belirtilmesi, ve rasyo ile ilgili paragrafa bir atıf yapılması daha uygun olurdu. Bu kesimi takip eden üçüncü kesim de ise, teorik bir kıymet ifade eden konular ele alınmış olmakla beraber, hesap dönemi mevzuun-

da «bağımsızlık ilkesi» tatbiki önemi bakımından yorumlanmış ve bu suretle eserin «rehber» olmak vasfına kuvvetlendirilmiştir.

İkinci bölümü teşkil eden Bilânçonun doğuşu ve envanter konuları üç ayrı kesimi ihtiva etmektedir. Kanaatimizce eserin en can alıcı noktaları ve sayın Egesoy'un konuya olan hâkimiyetini ortaya koyan satırlar bu bölümdedir. Envanterle ilgil kısımlar tatbiki kıymeti haiz örneklerle konunun gerektirdiği hemen bütün hususları vermektedir. Envanter liste ve defterleri adlı paragraflarda bilhassa tarifler yanında çözüme bağlayıcı ifadeler ve tavsiyeler okuyucuya ısrarla tavsiye edilebilir. Envanterin icrası ve sayım kısmı için de aynı yorumu yapabiliriz. Bilhassa sanayi işletmelerinin envanter sayımı konusu envanter politikalarını da kapsıyan satırları ile konuyu eksiksiz bir şekilde ele almaktadır. Yalnız envanter politikasına dolayısıyla de olsa temas etmiş yazarın bu konuyu bir başlık altında ve özel bir paragrafla okuyucuya unması daha iyi olurdu. Mamafih, dikkatli okuyucuyu bu kadarla da tatmin ettiği açıklamak isteriz.

Değerleme kısmı ise eserin asıl iddia taşıyan yönlerini ihtiva ettiğini söylersek, her halde yazar da dahil olmak üzere hiçbir okuyucu bu yorumumuza bir itirazda bulunmayacaktır. Nitekim yazar değerlendirme mevzuunda öğretici gaye taşıyan izahları yanında öz kanaatlerini belli eden yorumlar yapmaktadır. Bu bakımdan adı geçen yorumların meselâ bir seminer mevzuu olarak ele alınması ve bu suretle ilmî değerlerinin meydana çıkarılması çok faydalı olacaktır. Yalnız bu kesimde değerli hesap uzmanının en çok selâhiyet sahibi olduğu değerlemenin neticeler üzerindeki tesirini vergi mevzuatımız ve iktisat teorisi bakımından karşılıklı olarak mütalaasına raslamadığımızı üzüldüğümüzü belirtmek isteriz. Zira, değerlendirme bakımından memleketimizin içinde bulunduğu iktisadî gerçekler ile vergi mevzuatımızın değerlendirme esasları arasında bugün için bir birlik kurulmuş olmadığına göre, bu hususun belirtilmesi yanında kendilerinin yorumları bizler için çok faydalı olacaktır. Mamafih Egesoy arkadaşımızın bir idare adamı olması dolayısıyla kendi çevresine uymıyan yorumlardan kaçması zorunluğu içinde bulunduğu inandığımız için, böyle bir eksikliği hoş görmek kararında olduğumuzu da açıklamak isteriz.

Üçüncü bölüm bilânço şekillerine, konsolide bilânçolara ve reevalüasyona tahsis edilmiştir. Yazar bu bölümde memleketimizde dinamik ya da devinsel şekilde bilânçolara raslanmadığını söylemektedir. Aynı bilânçoların ne gaye ile hazırlandığını belirttiğine göre memleketimizde neden tatbik edilmedikleri hakkında bizi yorumsuz bırakmaması gerekirdi.

Bilânçoların sistemleştirilmesine ait kesim her bakımdan mükemmeliyetini belli etmektedir. Yazar şimdiye kadar memleketimizde izahı yapılmamış olan sistemleştirme konusunu eksiksiz bir şekilde ele almış ve bize çok şeyler öğretmiştir, denebilir. Konsolide bilânçolar kesiminde konsolidasyonun sebepleri kısa bir şekilde de olsa gayet açık olarak açıklanmış ve konsolidasyon ameliyesi ile konsolidasyonla varılmak istenen hedeflerin gerçekleşmesi için ge-

rekli işlemler açık bir ifade ile okuyucuya sunulmuştur. Reevaliasyon ve amortisman konuları ise memleketimiz bakımından arzettikleri öneme göre ele alınmış sayılamazsa da eserin normal hacmi içindeki ehemmiyetine denk bir kıymet taşıdıkları, söylenebilir. Amortisman konusu Pasif kalemlerin incelenmesinde ayrıca ele alınmış ve bu kesimde vergi mevzuatımız çerçevesinde gerektiği gibi yorumlanmıştır. Fakat revaliie edilmiş kıymetler üzerinden amortisman memleketimizin içinde bulunduğu şartlar gözönünde tutulursa, sayın Egesoy'un, bu konuda kitabın hacmine bakmadan hepimizden çok bildiği şeyleri bizlere iletmesini kendisinden beklemekte haklı olduğumuz meydana çıkar.

Dördüncü bölüm bilânçonun Aktif ve Pasif kalemlerinin incelenmesine ayrılmıştır. Aslında adı geçen incelemenin envanter ve değerlendirme bahislerinden önceye alınması gerekirdi diye bir iddia ortaya atmak mümkündür. Fakat eserde böyle bir sıranın takip edilmiş olması eserin üst muhasebe bilgisi olanlara hitabeden havası düşünüldüğünde hiçbir ehemmiyet arzetmemektedir. Bilânço kalemlerinin gerek ele alınış tarzı, gerek fonksiyonlarının belirtilmesi ve kanunî hükümlerin uygulanış tarzının açıklanması bakımından tatmin edici olmakla kalmayıp, Türkiye'mizde şimdiye kadar yapılmamış olan yorumları da ihtiva etmektedir. Yalnız sayın yazarın, konuyu anonim şirket modeline göre ele aldığına göre, sermaye ve rezervlerle hisse senetlerinin piyasa, defter ve nominal kıymetleri arasındaki münasebeti belirtmesi bizler, okuyucular için çok faydalı olurdu kanaatindeyiz.

Beşinci bölümü teşkil eden bilânço analizi ve işletme rasyonları konuları ise belki yazarın ikinci ve tamamlayıcı bir cilt hazırlamak niyeti dolayısıyla eserin genel gidişatına ve seviyesine pek uygun şekilde kaleme alınmamıştır. Bilânço analizinin arzettiği ehemmiyeti hepimizden daha çok takdir etmesini bilen yazarın bu bölümü eserin bütünlüğünü sağlamak maksadiyle kısa bir şekilde de olsa araya sıkıştırmak zoru içinde kaldığını tahmin ediyoruz. Yalnız bu tahmin bizi kendisinden ikinci bir cilt beklediğimizi belirtmeyi gerektiriyor. Adı geçen eserin yazarı için her halde işletme literatürümüzün muhtaç bulunduğu bu ikinci eseri vermekte gecikmeyeceğini tahmin ediyor ve bu yolda kendisine başarılar diliyoruz.

Haydar Kazgan

Gabriel R. CHEVRY : PRATIQUES DES ENQUÊTES STATISTIQUES.
Presses Universitaires de France. Paris, 1962, 310 sahife.

Fransa'da üniversite kitaplarını yaymakla tanınmış «Presses Universitaires», son zamanlarda gene istatistik metodunun bir bölümünü teşkil eden anketlerle ilgili çok kıymetli bir eser neşretmiştir. Bir zamanlar Paris'de bilgisinden faydalandığım hocamız

Chevry, şimdi İstatistik ve İktisadî Etüdler Enstitüsünde Demografi Müdürü bulunmaktadır. Geniş bir matematik bilgisine sahip bulduktan başka, adı geçen Enstitüde çeşitli kademeleri işgal etmiş bulunması ve birçok anket ve araştırmalara bilfiil katılmış olması itibariyle, yazarın tetkik ettiği konu, tam ihtisası dahilinde bulunmaktadır. Bu bakımdan kitap, yalnız ilim adamları ve üniversite talebeleri için değil, aynı zamanda istatistik dairelerinde bu gibi işlerle meşgul olan tatbikatçılara da büyük faydalar sağlayabilecek niteliktedir. Anket usûllerinin incelenmesi için kitapta, desimal sistem dahilinde on dokuz bölüme yer verilmiştir.

Üç ana kısım altında toplanan çeşitli anket meseleleri, hem nazari bakımdan derinliğine ele alınmakta, hem de zengin misallerle süslenmektedir.

Birinci kısım, anketin hazırlık safhasına aittir. Gerçekten her hangi bir konu hususunda mütehassısların fikirlerini sormak için anket tertip etmek istendiği takdirde, birçok zorluklarla karşılaşılması mukadderdir. İşte yazar, istatistik biliminde ilk iş olarak anketlerin mevkiini tesbit ettikten sonra, anket tertibinde karşılaşılan türlü zorlukları misalleri ile birlikte ele almakta ve bunların bertaraf edimesi yollarını göstermektedir.

Ayrıca anket tertibinde basit gibi görünen, fakat esasında derin bir ihtisas istiyen soru bültenlerinin hazırlanmasını, ilmî bir açı altında incelemekte ve böylece bu bölüm, kitabın en mühim kısmını teşkil etmektedir. Soruların çokluğunun mahzurları, gizli hususların anketlerle öğrenilebilme yolları ve özellikle soru sorma tekniği bu bölümde esaslı bir şekilde izah edilmiştir.

Nihayet anketle malumat toplanabilecek sahaların tâyini ve birimlerin tesbiti ele alınarak, küllî ve kısmî anket, ilmî ve gayri ilmî anket ve örnekleme usulünde nünunelerin seçimi, vazıh bir şekilde ve misallerle anlatılmaktadır.

İkinci kısım, anketlerin tatbikine ayrılmıştır. Anketlerin tatbik zamanının tesbiti, soru bültenlerinin doldurulması usulleri, anketçilerin seçim ve yetiştirilmeleri ve nihayet bültenlerin toplanması usullerinin etraflı ve vazıh bir şekilde izahını burada bulmak mümkündür.

Kitabın üçüncü kısmında ise, doldurulmuş bulunan anket bültenlerinin kontrolü, bunların tasnifi ve neticelerinin kıymetlendirilmesi meseleleri ele alınmıştır.

İstatistik metodunda, sayımlarda tesadüfî ve sistematik hataların tesbiti ve bunların bertaraf edilmesi, hususî önemi hâiz bir konudur. Yazar kitabında anket metodlarını izah ederken, bu gibi hataların meydana gelmesini bertaraf edecek pratik ve ilmî usûller tavsiye etmekle kalmamış, aynı zamanda bütün tedbirlere rağmen anketlerde vukuu muhtemel sistematik hataların tashihine yarıyacak usûller de vazetmiştir. Bundan sonra neticeleri ele alarak çeşitli metodlar üzerinde durmuş ve bunların fayda ve mahzurlarını tartışarak en iyi yolu göstermeye çalışmıştır.

Kitap, faydalı münderecatına yardımcı olarak, zengin bir bibliyografyayı da ihtiva etmektedir.

Yazar, yeni eseriyle Fransızların istatistik sahasında kısa zamanda elde etmiş oldukları başarılı inkişafın yeni bir nümunesini vermektedir. Ayrıca Fransız dili literatüründe bu konuda önemli bir boşluğu doldurmuş olması bakımından Chevry'yi tebrike şayan görmekte ve böyle tatbikî yeni eserlerini beklediğimizi belirtmeyi de uygun görmekteyiz.

Prof. Dr. Halûk Cillov

André PIATIER : STATISTIQUE — STATISTIQUE DESCRIPTIVE ET INITIATION À L'ANALYSE. Presses Universitaires de France. Paris, 1962, 484 sahife.

Fransa'da son on yıl içinde istatistik alanında kayda değer bir gelişmenin mevcudiyetini müşahede etmek mümkün oluyor. Filhalka İkinci Cihan Harbinden sonra istatistik metodunun bilhassa iktisadî ilimler sahasında geniş bir tatbikat zemini bulduğunu gören Fransız iktisatçıları ve hattâ hukukçuları, bu konudaki geriliklerini telâfi etme çabası içine girmekte gecikmemişlerdir. Anglo-sakson memleketleriyle İtalya'da bir hayli ileri bir tekniğe ulaşmış bulunan istatistik, 1945 yılından sonra Fransa'da süratle gelişmeye başlamış ve yüksek matematik bilgisinden geniş ölçüde faydalanmıştır. Gerçi Paris'de sırf istatistik tedris eden İstatistik Enstitüsü ile İstatistik Tatbikatı Okulunun, bu gelişmedeki tesiri inkâr edilemez. Fakat her şeyden önce, kısa zamanda kendilerini istatistikçi olarak yetiştirmek başarısını gösteren ilim adamlarının rolü bilhassa büyük olmuştur.

Son senelerde Fransız dilinde birçok istatistik kitaplarının yayınlandığını görüyoruz. Bunlar arasında Profesör A. Piatier'in İstatistik Metodolojisi kitabı, bu nesriyat zincirine yeni bir parlak halka ilâve etmeye muvaffak olmuştur.

Piatier'nin kitabı, Birleşik Devletlerde intişar eden istatistik kitaplarından farklı bir metod takip ederek, eski alman ekolüne kısmen sadık kalmış ve böylece matematiğe nisbeten az yer veren tatbikî bir istatistik kitabı meydana getirmeye muvaffak olmuştur.

Beş bölümden müteşekkil kitapda, nazari ve tatbikî kısımlara olduğu kadar basit istatistik tahlillerine de yer verilmiştir.

Birinci kısımda istatistiğin tarifi ve kısa bir tarihçesi yapılmaktadır. Ayrıca ihtimalî hesap nazariyesinden faydalanan istatistiğin, içtimaî ilimlere ve özellikle ekonomiye tatbikat şekilleri üzerinde aydınlatıcı misaller vermek suretiyle durulmaktadır.

İkinci kısım, istatistik metodunun işlemesine imkân veren birimlerin toplanmasına hasredilmiştir. Bu arada birçok istatistik kitaplarında yer alan elemanter bilgilerden ziyade, küllî rölöveler ile kısmî sayımlar arasında önemli mevkii olan sondaj usulüne geniş yer ayrılmıştır. Sayımlar bahsi, birçok eski Fransız kitaplarında gö-

rüldüğü gibi, münhasıran nüfus sayımlarının metodolojik izahından ibaret kalmamış, fakat ziraat, sanayi, ticaret ve iş istatistiklerinin tertip tarzları hakkında kısa ve tasvirî malumat verilmiştir. Hele örnekleme metoduna (sondaj) ayrılan bölüm, bu hususta muhtasar ve öz bilgi sahibi olmak isteyenleri tamamiyle tatmin edebilecek şekilde kaleme alınmıştır.

Üçüncü kısım çeşitli yollardan toplanan istatistik birimlerinin tasnif ve tertibini hazırlayan teşekküllerin izahına hasredilmiştir. Bu arada bilhassa Fransa'dan misaller getirilerek, istatistik organları gözden geçirilmekte ve bugün yeni bir ihtisas branşı olma temayülü arzeden istatistik makinaları (mekanografi) ve bunların kullanılması hakkında geniş bilgi verilmektedir.

Dördüncü kısım ise, sayımlar sayesinde toplanan ve bilahare istatistik bürolarında tanifi yapılan rakamların ne şekilde kıymetlen- dirileceği anlatılmaktadır. Bu arada müşahede neticelerinin muayyen şekillerle takdimine yarıyan grafiklere, geniş bir yer ayrıldığını görüyoruz.

Nihayet kitabın onuncu ve en geniş kısmını teşkil eden beşinci bölüm, istatistik tahlillerine hasredilmiştir. Seriler, bunlara ait ortalamalar ile dağılmalar (dispersion) ve serilerin tashihi meseleleri bu bölümde yer almıştır. Bundan başka çeşitli indekslerin tertip metodolojisi de zengin misallerle ele alınmıştır. Ayrıca istatistik bilgisinin gene önemli bir kısmını teşkil eden, münasebetlerin araştırılması (korelasyon) ve zaman serilerinin tahlili (trendler) de bu bölümde incelenmiştir. Bu suretle Prof. Piatier, Fransız diline âşına olanların rahatlıkla başvurabilecekleri bir «İstatistik» kitabı meydana getirmiş olmaktadır.

Kitabın tertibindeki mükemmelliğin yanı sıra, istatistik gibi, oldukça derin bir matematik bilgisini gerekli kılan usullerin formül ve hesaplara fazla ihtiyaç hissettirmeden öğretilmiş olması, Piatier' nin eserinin en büyük özelliğini teşkil etmektedir.

Prof. Dr. Halûk Cillov

D Ü Z E L T M E

Bu Mecmuanın 22 nci Cildinin 3 - 4'üncü sayısında Profesör B. Üstünel'in «*Avrupa Müşterek Pazarının Türk Ekonomisi Üzerindeki Muhtemel Tepkileri*» adlı eserini tahlil eden yazıda sözü geçen Profesör Feridun Ergin'in Ortak Pazar konusundaki yazısının tarihi yanlış çıkmıştır. «Devlet Adamının Saati» başlığını taşıyan bu yazı, 14 Ocak 1963 tarihli Cumhuriyet'te çıkmıştır. Ayrıca bu yazıda Ortak Hükümet tarafından Pazar hakkında resmî bir etüd yaptırılmamış oluşunun kastedildiği öğrenilmiştir. Düzeltiriz.

K. Bulutoğlu